

Some aspects of the definition of terms and concepts in the field of legal regulation of the activities of the mass media

Деякі аспекти визначення термінів та понять у сфері правового регулювання діяльності засобів масової інформації

Kseniia Shustrova

Ключові слова:

масова інформація, засоби масової інформації, журналіст, електронний ЗМІ.

Key words:

mass information, mass media, journalist, electronic media.

Постановка проблеми. Питання правового регулювання діяльності засобів масової інформації (далі – ЗМІ) сьогодні є пріоритетним напрямом розвитку законодавства багатьох держав. Це пов'язано насамперед з інформаційною війною, яка ведеться між суб'єктами міжнародних відносин. Все більше країн обмежують свободу слова в ЗМІ з метою недопущення втручання у внутрішню політику сторонніх осіб, намагаючись таким чином захистити інтереси держави. Тому складається така ситуація, коли суб'єктами правовідносин, з одного боку, виступає держава, зокрема органи державної влади в інформаційній сфері, що захищають інформаційний простір держави, з іншого – ЗМІ, інформаційна свобода яких обмежується з кожним роком все більше. У центрі подібного протистояння перебувають журналісти, які здійснюють свою діяльність на межі не порушення інформаційного законодавства та забезпечення доступу до інформації кожного громадянина. Тому з боку держави повинно бути забезпечено ефективне правове регулювання діяльності ЗМІ, яке неможливо без визначення категорійного апарату, зокрема термінів та понять у цій сфері. Таким чином, актуальним сьогодні є аналіз таких термінів, як «масова інформація», «засіб масової інформації», «електронний ЗМІ», «журналіст».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти правового регулювання діяльності ЗМІ досліджували у своїх наукових працях такі вчені, як, зокрема, І.В. Арістова, Р.М. Калюжний, І.П. Коваленко, Г.О. Красноступ, А.І. Марущак, О.В. Нестеренко, К.Ю. Примаков, Т.О. Коломоєць, В.В. Цимбалюк.

Метою статті є аналіз термінів та понять у сфері правового регулювання діяльності ЗМІ для подальшого застосування їх у практичній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання діяльності ЗМІ здійснюється на різних рівнях законодавства від Конституції до підзаконних актів. На рівні Конституції України передбачено, що кожному громадянину України, незалежно від його професії, гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір¹.

На рівні законів сфера інформаційних відносин регулюється спеціальними нормативно-правовими актами, такими як, зокрема, Закони України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про телебачення і радіомовлення», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів».

Незважаючи на досить значну законодавчу базу, виникають питання щодо визначення таких термінів, як «засоби масової інформації», «масова інформація», «журналіст», «електронний ЗМІ». Так, в Законі України «Про пресу та інші засоби масової інформації» від 12 червня 1990 р. під масовою інформацією розуміються публічно поширювані друковані, аудіо- та аудіовізуальні повідомлення і матеріали, а під ЗМІ – газети, журнали, теле- і радіопрограми, кінодокументалістика, інші періодичні форми публічного поширення масової

¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

інформації². Згодом був прийнятий Закон України «Про інформацію», який визначив масову інформацію як інформацію, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб, а засоби масової інформації – засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації³. Причому під аудіовізуальною інформацією маються на увазі будь-які сигнали, що сприймаються зоровими і слуховими рецепторами людини та ідентифікуються як повідомлення про події, факти, явища, процеси, відомості про осіб, а також коментарі (думки) про них, що передаються за допомогою зображень та звуків⁴. До будь-яких сигналів, що сприймаються зоровими і слуховими рецепторами, логічно було б віднести також електронні ЗМІ, але потрібно більш конкретне визначення з метою однозначного тлумачення.

Якщо «традиційні» ЗМІ, тобто преса, телебачення і радіомовлення, такими і лишилися відповідно до своїх профільних законів, то електронні ЗМІ не врегульовані законодавством в повному обсязі. Визначення електронного ЗМІ надано в Законі України «Про телебачення і радіомовлення»: аудіовізуальний (електронний) засіб масової інформації, тобто організація, яка надає для масового приймання споживачами аудіовізуальну інформацію, передану у вигляді електричних сигналів і прийняту за допомогою побутових електронних пристроїв⁵. Незважаючи на це, на думку Ганни Красноступ, головного спеціаліста відділу з питань законодавства про інформацію Департаменту соціального, трудового та гуманітарного законодавства Мін'юсту, «чинне законодавство не містить визначення поняття, яке відповідає засобам масової інформації в мережі Інтернет, а також спеціального нормативно-правового акта, який би визначав їх статус, порядок створення та засади діяльності. Найчастіше для визначення зазначеного поняття застосовують такі словосполучення «інтернет-засоби масової інформації», «засоби масової інформації в мережі Інтернет», «інтернет-видання», «електронний засіб масової інформації», «електронні видання», «електронний журнал» та «веб-ресурс сегменту Інтернет»⁶.

Таким чином, до ЗМІ відносять пресу (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, Інтернет, кінематограф, звукозаписи та відеозаписи, відеотекст, телетекст, рекламні щити та будь-які інші форми публічного поширення масової інформації, зокрема ЗМІ в мережі Інтернет.

Тому у зв'язку з усе більшим поширенням Інтернету та появою електронних засобів масової інформації їх визначення потрібно закріпити у законодавстві. Подібний стан нормативно-правового забезпечення діяльності електронних ЗМІ призводить до низки проблем розвитку у сфері забезпечення громадян інформацією та передусім забезпечення прав журналістів. Серед проблемних моментів слід назвати такі: 1) непоширення на журналістів інтернет-видань положень законодавства щодо традиційних ЗМІ; 2) відсутність можливості забезпечення для інтернет-журналістів прав і гарантій, пов'язаних з професійною журналістською діяльністю; 3) можливість появи в середовищі електронних ЗМІ видань, що своєю діяльністю дестабілізують роботи всього середовища електронних ЗМІ.

Невизначеність електронних ЗМІ також суперечить міжнародній практиці захисту журналістської діяльності. Комітет з прав людини ООН зазначив, що «журналістика – це діяльність, яку веде широке коло осіб, у тому числі професійні журналісти на умовах постійної зайнятості, аналітики, блогери й інші особи, які самостійно публікують інформацію будь-якого типу у друкованих виданнях, мережі Інтернет чи деінде». Генеральна Асамблея ООН також визнала, що «журналістика постійно розвивається і включає здобутки інституцій ЗМІ, окремих осіб і низки організацій, які шукають, одержують або надають інформацію чи ідеї будь-якого типу як онлайн, так і офлайн і таким чином сприяють суспільному обговоренню»⁷. Тобто правовий статус електронних ЗМІ та журналістів у цій сфері визначений на міжнародному рівні, а Україна як суб'єкт міжнародних відносин потребує впровадження сучасних норм в інформаційне законодавство країни.

² 2 Про пресу та інші засоби масової інформації : Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік від 12 червня 1990 р. № 1552-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1552400-90>.

³ Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

⁴ Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.

⁵ Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.

⁶ Красноступ Г.О. Правове регулювання інтернет-засобів масової інформації / Г.О. Красноступ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/24640>.

⁷ Щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших працівників ЗМІ : Рекомендація CM/Rec(2016)4[1] Комітету міністрів державам-членам

Науковцями запропоновано кілька класифікацій ЗМІ, найбільш поширеною є традиційна, за якою виокремлюють чотири види самостійних ЗМІ: друковані, радіо, телебачення, мережні (або комп'ютерні). Згідно з іншою класифікацією інформаційний простір будь-якої держави утворюють два типи інформаційних ресурсів: традиційні; бінарнокодовані. До традиційних інформаційних ресурсів належать друковані та аудіовізуальні ЗМІ, книги, фільмограми, оригінали та копії витворів образотворчих мистецтв тощо. Новітніми, або бінарнокодованими, ресурсами вважають такі, якими оперують за допомогою засобів обчислювальної техніки та систем комунікацій, що останнім часом набувають усе більшого поширення.

ЗМІ можна розглядати як розгалужену мережу установ, що займаються збиранням, обробленням, поширенням інформації. У цю мережу входять теле- і радіомовна організація, інформаційне агентство, друкований засіб масової інформації (преса). Так, наприклад, в Законі України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» до державних засобів масової інформації відносять державну теле- і радіомовну організацію; державне інформаційне агентство; друкований засіб масової інформації, засновником (співзасновником) якого є орган державної влади, а видання здійснюється на базі або за участю державної власності та відповідного фінансування з Державного бюджету України чи бюджету Автономної Республіки Крим і статутом (програмними цілями) редакції якого передбачається, зокрема, інформування громадян про діяльність цього органу та вищих органів державної влади⁸.

Діяльність кожної такої організації регулюється окремим нормативно-правовим актом. Закон України «Про інформаційні агентства» визначає, що інформаційне агентство – це зареєстровані як юридичні особи суб'єкти інформаційної діяльності, що діють з метою надання інформаційних послуг. Діяльність інформаційних агентств полягає у збиранні, обробленні, створенні, зберіганні, підготовці інформації до поширення, випуску та поширенні інформаційної продукції⁹. Під друкованими засобами масової інформації (пресою) в Україні, згідно з Законом України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», розуміються періодичні і такі, що продовжуються, видання, які виходять під постійною назвою з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідоцтва про державну реєстрацію¹⁰. Телерадіоорганізація – це зареєстрована у встановленому законодавством порядку юридична особа, яка на підставі виданої Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення ліцензії на мовлення створює або комплектує та/чи пакетує телерадіопрограми і/або передачі, а також поширює їх за допомогою технічних засобів мовлення¹¹. В українському медійному інтернет-просторі можна відокремити три види інтернет-видань: 1) інтернет-версії друкованих чи електронних ЗМІ («Дзеркало тижня», «Експрес», «Тиждень»); 2) сайти інформаційних агентств («УНІАН», «RegioNews»); 3) власне інтернет-видання («Українська правда», «IPress.ua» тощо). Знову ж таки їх діяльність не в повному обсязі регулюється законодавством. Наприклад, Постанова КМУ «Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів» від 17 березня 2004 р. № 326 визначає лише порядок формування та користування Національним реєстром електронних інформаційних ресурсів. Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів ведеться з метою запровадження єдиної системи обліку електронних інформаційних ресурсів держави. Це інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для реєстрації, обліку, накопичення, оброблення і зберігання відомостей про склад, зміст, розміщення, умови доступу до електронних інформаційних ресурсів та задоволення потреб юридичних і фізичних осіб в інформаційних послугах¹².

На практичному рівні через невизначеність електронних ЗМІ в законодавстві виникають питання щодо належного відповідача у разі поширення недостовірної інформації в мережі Інтернет. Верховний Суд України надав пояснення у цій сфері в Постанові «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27 лютого 2009 р. № 1, де зазначено, що належним відповідачем у справах про захист честі, гідності та ділової репутації є автор

⁸ Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 вересня 1997 р. № 540/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80>.

⁹ Про інформаційні агентства : Закон України від 28 лютого 1995 р. № 74/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80>.

¹⁰ Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.

¹¹ Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.

¹² Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 р. № 326 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/326-2004-%D0%BF>.

відповідного інформаційного матеріалу та власник веб-сайту, осіб яких позивач повинен установити та зазначити в позовній заяві. Якщо автор поширеної інформації невідомий або його особу та/чи місце проживання (місцезнаходження) неможливо встановити, а також якщо інформація є анонімною і доступ до сайту є вільним, належним відповідачем є власник веб-сайту, на якому розміщено зазначений інформаційний матеріал, оскільки саме він створив технологічну можливість та умови для поширення недостовірної інформації. Дані про власника веб-сайту можуть бути витребувані відповідно до положень ЦПК в адміністратора системи реєстрації та обліку доменних назв та адреси українського сегменту мережі Інтернет. Якщо недостовірною інформацією, що порочить гідність, честь чи ділову репутацію, розміщена в мережі Інтернет на інформаційному ресурсі, зареєстрованому в установленому законом порядку як засіб масової інформації, то під час розгляду відповідних позовів судам слід керуватися нормами, що регулюють діяльність засобів масової інформації¹³.

Таким чином, недостатнє правове регулювання в законодавстві таких термінів, як «засіб масової інформації», «електронний ЗМІ», ускладнює процес застосування норм права як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

Ще одним терміном, який потребує розширення його змісту, є поняття «журналіст». Залежно від виду ЗМІ визначення надається в різних спеціальних нормативно-правових актах. В Законі України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» визначається, що журналіст – це творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює інформацію і займається її підготовкою для засобів масової інформації, виконує редакційно-посадові службові обов'язки в засобі масової інформації (в штаті або на позаштатних засадах) відповідно до професійних назв посад (роботи) журналіста, які зазначаються в державному класифікаторі професій України¹⁴. Журналіст інформаційного агентства – це творчий працівник, який збирає, одержує, створює та готує інформацію для інформаційного агентства і діє від його імені на підставі трудових чи інших договірних відносин з ним або за його уповноваженням¹⁵. Телерадіожурналіст – штатний або позаштатний творчий працівник телерадіоорганізації, який професійно збирає, одержує, створює і готує інформацію для поширення¹⁶. Журналістом редакції друкованого засобу масової інформації виступає особа, що професійно збирає, одержує, створює інформацію і займається її підготовкою для друкованого засобу масової інформації, а також діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням, що підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації¹⁷.

Більш широке визначення надане у рекомендації «Про захист журналістів за умов конфліктів і тиску» № R (96) 4 Комітету міністрів Ради Європи. Термін «журналіст» слід розуміти як такий, що охоплює всіх представників ЗМІ, тобто всіх тих, хто займається збиранням, обробленням та поширенням новин та інформації, зокрема операторів і фотографів, а також допоміжний персонал, а саме водіїв і перекладачів¹⁸. У Рекомендації «Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації» № R (2000) 7 термін «журналіст» означає будь-яку фізичну або юридичну особу, яка регулярно або професійно задіяна в збиранні та публічному поширенні інформації через будь-які засоби масової інформації. Також у Рекомендації використовується термін «працівники ЗМІ», який охоплює всіх осіб, які беруть участь у збиранні, обробленні та поширенні інформації для ЗМІ. Сюди також належать оператори, фотографи та технічний персонал, на-

¹³ Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного суду України від 27 лютого 2009 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.

¹⁴ Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 вересня 1997 р. № 540/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80>.

¹⁵ Про інформаційні агентства : Закон України від 28 лютого 1995 р. № 74/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80>.

¹⁶ Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.

¹⁷ Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.

¹⁸ Про захист журналістів в умовах конфліктів і тиску : Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (96) 4 від 3 травня 1996 р., ухвалена Комітетом міністрів на 98-й сесії від 3 травня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_734.

приклад водії й перекладачі¹⁹. Крім того, згідно з Планом дій ООН щодо безпеки журналістів та проблеми безкарності, «захист журналістів не повинен обмежуватися особами, які офіційно визнані журналістами, він поширюється на інших осіб, зокрема працівників медіа-громад й громадянських журналістів та інших осіб, які можуть використовувати нові ЗМІ як засіб звернення до своєї аудиторії»²⁰.

З огляду на євроінтеграційні процеси, які відбуваються в Україні, інформаційне законодавство потребує імплементації більш широкого значення терміна «журналіст» із включенням до нього інших осіб, які можуть використовувати нові ЗМІ, а також допоміжний персонал.

Висновки. В Україні функціонує значна законодавча база, яка регулює діяльність ЗМІ. Незважаючи на це, існують питання, які потребують правового регулювання з боку держави. Зокрема, затвердження на законодавчому рівні більш широкого визначення таких понять, як «засоби масової інформації», «журналіст». Існує загальна потреба у прийнятті єдиного законодавчого акта у сфері регулювання електронних ЗМІ, де буде визначені поняття, види електронних ЗМІ, їх правовий статус та загальні правила «гри» на ринку мас-медіа.

Анотація

У статті аналізується законодавство України у сфері правового регулювання діяльності ЗМІ. Визначені основні терміни та поняття у цій сфері, такі як «масова інформація», «засіб масової інформації», «журналіст», «електронний ЗМІ». Звернено увагу на відсутність в законодавстві поняття «електронний ЗМІ», більш широкого терміна «журналіст». Запропоновано прийняти єдиний нормативно-правовий акту у сфері регулювання електронних ЗМІ. Надано рекомендації щодо удосконалення правового регулювання діяльності ЗМІ шляхом внесення змін до чинного законодавства.

Summary

The article analyzes the legislation of Ukraine in the field of legal regulation of media activity. The definition is given to the basic terms and concepts in this field, such as "mass information", "mass media", "journalist", "electronic media". The attention was drawn to the absence of the concept of "electronic media" in the legislation; the term "journalist" was given the wider meaning. It is proposed to adopt a single regulatory legal act in the field of regulation of electronic media. Recommendations on improving the legal regulation of media activity by amending existing legislation are given.

Використана література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про пресу та інші засоби масової інформації : Закон Союзу Радянських Соціалістичних Республік від 12 червня 1990 р. № 1552-І [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1552400-90>.
3. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
4. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.
5. Красноступ Г.О. Правове регулювання інтернет-засобів масової інформації / Г.О. Красноступ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/24640>.
6. Збірник документів Ради Європи «Безпека журналістів». – ТОВ «ЛІВ ПРИНТ», 2016. – 52 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/16806b5970>.

¹⁹ Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації : Рекомендація № R (2000) 7, ухвалена Комітетом міністрів 8 березня 2000 р. на 701-му засіданні заступників міністрів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-r-2000-7-pro-pravo-zhurnalistiv-ne-rozkryvaty-svoyi-dzherela-informatsiyi>.

²⁰ Збірник документів Ради Європи «Безпека журналістів». – ТОВ «ЛІВ ПРИНТ», 2016. – 52 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rm.coe.int/16806b5970>.

7. Про захист журналістів в умовах конфліктів і тиску : Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи від 3 травня 1996 р. № R (96) 4, ухвалена Комітетом міністрів на 98-й сесії від 3 травня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_734.
8. Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів : Закон України від 23 вересня 1997 р. № 540/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80>.
9. Про інформаційні агентства : Закон України від 28 лютого 1995 р. № 74/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80>.
10. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2782-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
11. Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 р. № 326 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/326-2004-%D0%BF>.
12. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного суду України від 27 лютого 2009 р. № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.
13. Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації : Рекомендація № R (2000) 7, ухвалена Комітетом міністрів 8 березня 2000 р. на 701-му засіданні заступників міністрів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-r-2000-7-pro-pravo-zhurnalistiv-ne-rozkryvaty-svoyi-dzherela-informatsiyi>.

Ксенія Шустрова,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

факультету підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України

Донецького юридичного інституту МВС України